

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

květen 2014

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

i když se na první pohled může zdát přehledka novinek a informací květnového čísla až příliš závažná, pravdou je, že posledních několik týdnů bylo naplněno též mnoha veskrze pozitivními zprávami. I když samozřejmě do takového hodnocení vstupuje relativnost, kterou jsem nakoušl v úvodníku předminulého čísla. Některé informace rozebíráme v článkách květnového Kompostu, některé se do něj již nevešly, některé přijdou na přetřes v čísle příštím. Jednou takovou je zpráva o odvolání ředitele NP Šumava Jiřího Mánka. Zůstává sice zastřena pachutí nového plánu péče, který výrazně zhoršuje vyhlídky šumavské přírody, představuje ale světlo na konci tunelu. Více informací k současné situaci na Šumavě přineseme v červnu.

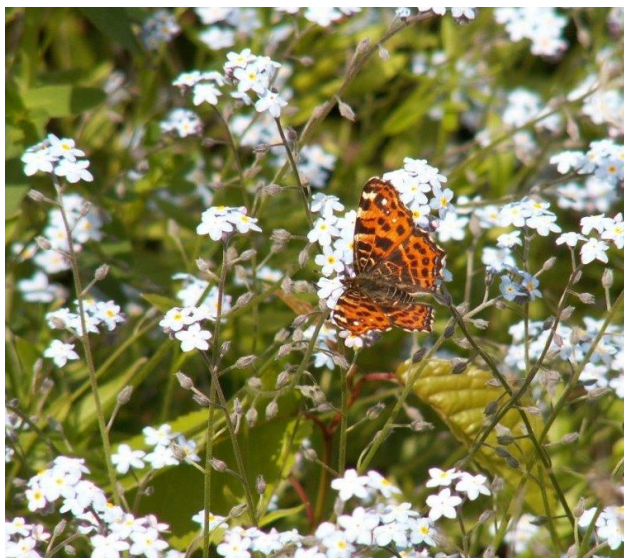

Foto -vh-

dílčí a neúplné, myslím si, že je důležité načerpat z nich energii do další práce, možná i trochu oddychnout.

O tom, že se dá relaxovat i při činnostech úzce souvisejících s ochranou přírody, se mohli přesvědčit například účastníci úklidové akce na Řepických rybnících. Kratičký report přináším alespoň touto cestou. Jak se dají účelně dobít baterky, a ještě přitom pomoci dobré věci, se můžete přesvědčit [zde](#). Doufáme, že vás budeme moci zásobovat pozitivními zprávami i během léta a těšíme si i na novinky od vás.

Příjemné květnové dny, váš Kompost. -jj-

Z obsahu tohoto čísla:

Žabí počty.....	2
Čištění studánky při schůzce MOP....	2
Přípravné utkání na Sedlině.....	2
Stromy běžné a zajímavé? - XXVI.....	3
ČEZ zrušil tendr.....	4
Důležitost dešťové vody 3.....	4
Večer s dokumentem 3. - „Nedej se“	6
Výkyvy počasí- podceňovaná hrozba	6
Neperme se s přírodou 3. - Dřevo....	7
Dobrovolnická pomoc v azylu Sirius.	8
Hezká lokalita aneb.....	8
Veget na pokračování – 27. díl.....	11
Vodní režim stromů.....	11
Netopýři blízko nás.....	15
Leonid Jengibarov a jeho povídka....	15
„Hunger Games“.....	15
L. Kubelková, skupina No nasdar! a..	16
Zapomenuté kouty Strakonicka.....	17
S baterkou za žábami.....	18

Ohlédnutí

Žabí počty

V Ohlédnutí minulého čísla jsme uveřejnili informace o transferu obojživelníků na Volyňské a dalších lokalitách. Nyní přinášíme několik čísel, která by měla zdokumentovat smysluplnost takového zákroku. I když nejsou ropuchy obecné (které tvoří 99 % většinu přenášených obojživelníků) veřejností přijímány jako přitažliví živočichové, přece jenom jejich placatá podoba s vyhřezlými vnitřnostmi je už poněkud odpudivá. Proto a z několika dalších důvodů se více než dvacítka dobrovolníků rozhodla neponechat tento stav takovým, jakým je, a vyrazila pomoci – někteří se stavěním zástěn před samotným tahem, někteří v roli každodvečerních sběrných hlídek. Obojživelníci se dali do pohybu v polovině března, tah trval přibližně tři týdny. Vzhledem k výrazně kolísavému počasí vykazoval své špičky i „klidová“ mezidobí. Na Volyňské (lokalitě se zástěnamí), na Nebřehovické silnici (v úseku Vajax – Zadní Ptákovice) a u Řepického rybníka (u odbočky na Řepici) se podařilo přenést do bezpečí téměř 800 obojživelníků. Více než polovina z tohoto počtu byla zaznamenána na Volyňské. Mezi záplavou ropuch obecných jsme zaregistrovali po jednom jedinci rosničky zelené, skokana hnědého a čolka obecného. Na lokalitách bylo nalezeno několik desítek přejetých živočichů – ti však tvořili pouze zlomek celkového množství. Do počtů zachráněných zvířat samozřejmě není započítán obrovský rozmnožovací potenciál obojživelníků, což by čísla „zachráněných“ mnohonásobně navýšilo. Na základě výše uvedených informací můžeme zhodnotit transfer letošního roku jako velmi zdařilý a pro ochranu biodiverzity v okolí Strakonice potřebný. Na závěr bychom rádi upřímně poděkovali všem, kteří obětovali svůj čas a pohodlí a zapojili se do záchranných prací. Budeme rádi, když budou jejich počty do budoucna narůstat. -jj-

Foto -jj-

Čištění studánky při schůzce MOP

V pátek 11. dubna jsme se s 12 MOPíky a jejich rodiči vypravili na Podskalí. Nejprve nám paní Zdeňka Skalická ukázala řadu kvetoucích rostlin, které jsme si pak procvičovali cestou ke studánce Skleněnce. Na programu schůzky bylo totiž hlavně její společné vyčištění. Děti se do toho pustily s velkým nadšením a s různými lopatkami pracovaly opravdu usilovně. Při čištění jsme opět našli larvy tiplic (viz článek pana Viléma Hrdličky „Březen – začíná čas čištění studánek“ v [Kompostu č. 4/2012](#)). V okolí studánky žijí plži vlahovka narudlá (*Monachoides incarnatus*), žihlobytka stinná (*Urticicola umbrosus*) a vrásenka okrouhlá (*Discus rotundatus*). Objevily se již také drobné nymfy kobylky křovištní (*Pholidoptera griseoaptera*), ploštice vroubenka smrdutá (*Coreus marginatus*) a kněžice zelná (*Eurydema oleaceum*) s červenou kresbou. Zahlédla jsem též drobného motýlka molovenku kopřivovou (*Anthophila fabriciana*). Největší odměnou za vyčištění Skleněny jsou však asi sýkory babky (*Parus palustris*), které se z ní hned přilétly napít. Paní Alena Hrdličková nám ještě ukázala pletení pomlázky z osmi a z šesti prutů a pan Hrdlička nám pomohl se závěrečným dočištěním studánky. Eva Legátová

Foto Eva Legátová

Přípravné utkání na Sedlině

Ve středu 26. března si na přírodní památce Sedlina dalo dostaveníčko sedm borců, aby poměřili své síly pro nadcházející sezónu dobrovolnických prací na lokalitě s výskytem silně ohroženého vstavače bledého. Disciplínou bylo pro tentokrát hrabání listů a jeho odstranění z lokality. Týmy fyzicky vybavených mužů (v počtu dvou) a jazykově vybavených žen (v počtu pěti) se utkaly v přátelsky laděném souboji, který díky velkému nasazení trval necelé dvě hodiny. Vítězný tým nakonec nebyl oficiálně vyhlášen, neboť do zápasu vstupovala nutnost zakrývat již vzešlé listy vstavačů ochrannými klíčkami. Za přispění opakované návštěvy lokality Vilémem Hrdličkou o tři týdny později bylo celkově za-

bezpečeno 58 rostlin, což je přibližně stejné množství jako v loňském roce. Pomyslné vítězství v našem přípravném utkání samozřejmě patří našim ženám za vytrvalost, píli a nasazení. Bez nich by to přece jenom byl bolestivý trénink. Fotografie ze sportovního klání naleznete [zde](#). -jj-

Překopávky

Stromy běžné a zajímavé? - XXVI.

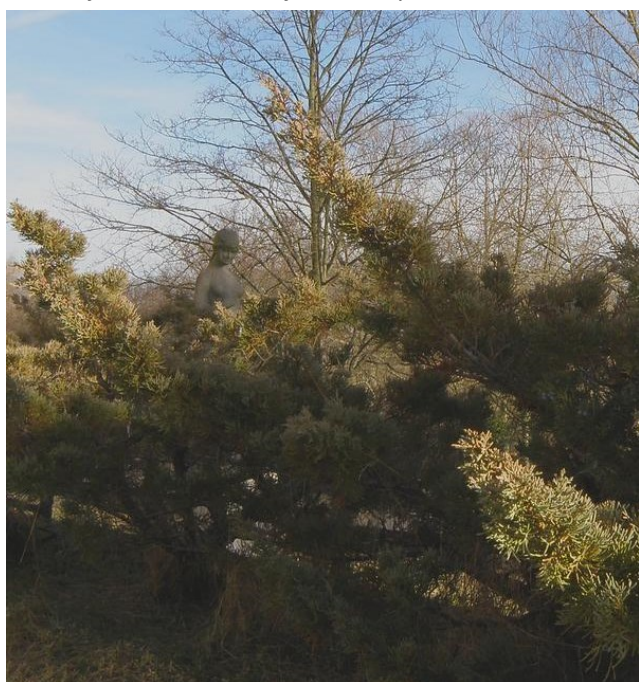
Jalovec obecný (*Juniperus communis*)

Tento stromek nebo keř je u nás druhem původním. Vyskytuje se u nás občas volně v přírodě, rozptýlen ve světlých hájích nebo povětšinou v borovém lese. Rozprostírá se výskytem takřka po celé Evropě, zasahuje do Afriky, Malé Asie a proniká až do Sibiře. Nalézá se i v Severní Americe. Není druhem příliš hojným, ale kde se vyskytne, dokáže pokrýt osluněnou stráň, prorůst do okrajů lesa nebo obsadit paseku. Často tak vytváří nenadálé přírodní scenérie, kde se cítíme dobře. Snáší různé druhy skalnatého podloží a rovněž i hrubší zacházení. Z tohoto důvodu je průkopnickou dřevinou pro biotopy ponechané svému osudu nebo osidluje místa s pastvou. Pokud se mu podaří dorůst do podoby stromu, není stromem velikým - jen cca do 10 m. Od předchozích druhů jej poznáme podle takřka pravouhle ostávajících jehlic a hustého jakoby semknutého růstu. Rozlišit se nechá také podle bobulovitých, okrouhle vejčitých, ne moc hrbolatých šištic – tzv galbulů. Ty se někdy sbírají jako léčivka. Co uvádí Ondřej Matthioli: „Skutkové: otvíratí, ztenčovati a rozpouštětí. Jahodky mimo to mají při sobě také trpkost, kterážto sic při stromu a listu se nenachází. Dává se jicha jalovcová k vyhnání moče. Jahodky užitečné jsou žaludku.

Jalovec obecný - Máchova ul. ve Strakonících, foto -vh-

Přijímají se v nápoji pro vyčištění prsí, pro kašel, proti nadýmání a žření vnitřnímu a proti uštknutí hadův a vši jedovatosti. V víně pité moč vypuzují a vnitřní bolest žaludku uzdravují. Dávají se prospěšně ženám také, když jim matka k srdci přistupuje. Zástavu jejich otvírá, křeč zahání. Vaří se ve víně červeném s růží a s myrtovým listem a tím proplakují se často usta, když zuby bolejí. Zakouřením jejich morní povětrí, hadové i všelijací živočichové jedovatí se zahánějí“. Ještě mnoho je toho od Ondřeje Matthioliho o jalovci napsáno. Inu nevšední dřevina.

Jalovec čínský - terasy pod Hvězdou ve Strakonících, foto -vh-

Ve Strakonících se s jalovcem obecným setkáme třeba v parčíku před prodejnou Billa. Zde je nevysoký, mírně poškozený stromek. Jiný najdeme v ulici U Náhonu nebo na zmiňovaném strakonickém hřbitově např. pod březovým větrolamem v nové části hřbitova. Skupina velmi pěkných jalovců obecných roste v ulici Máchově u panelového domu nedaleko Gymnázia Strakonice.

Jalovec čínský (*Juniperus chinensis*)

Jalovec čínský je druhem nepůvodním, pocházejícím ze severozápadní Číny, Koreje, Mongolska a Japonska. V Evropě se objevil roku 1767 a v Čechách roku 1845. Jedná se ve většině případů o rozložitý keř rostoucí do výšky 1 - 2 m, jehož konce větví jsou zakončeny jemnými, ale pichlavými větvičkami bělavě lemovanými. Jeho bobule jsou na krátké stopce, nachově modré, ojíněné, povětšinou nehrbolaté. Daří se mu dobře i na chudých půdách, snáší i neodborné sestřihávání, z kterého se však na výsluní hůře vzpamatovává. Nalezneme jej jako doprovodnou zeleň u našich domů nebo tvoří souvislé plochy na bývalých parcích. Jedním z příkladů jsou např. terasy pod restaurací Hvězda. Ale nalezneme jej i na sídlišti Máj. Pro nás lidi je jeho velkou výho-

dou, že dokáže skrýt nepořádek, který jsme schopni udělat. Mám tím na mysli igelitové sáčky, kelímky od pití nebo plechovky. Po několika letech zjistíme, že míra nepořádku dorostla neúnosné úrovně, že na zbytcích jídel si pochutnávají svorně kočky a potkani, a tak bývá zvoleno nejjednodušší opatření: pokácet. Místo je dosazeno jiným keřem nebo je vytvořen záhon a situace se opakuje. Přitom keř sám o sobě výše zmíněné produkty nevytváří. Kdo nevěří, nechť sleduje průběh narůstání množství odpadků vždy po akci s názvem „Strakonice čistější a krásnější“ ve výše zmíněné lokalitě. Objektivně je ještě třeba napsat, že pod tímto keřem toho moc neporoste, ale zpívající kos, šedý vrabec nebo jiný opeřenec si tu úkryt najde.

Jalovec virginský (*Juniperus virginiana*)

Tento druh jalovce je opět druhem nepůvodním. Zemí jeho původu je rovněž Severní Amerika - od jižního Ontaria v Kanadě až po Floridu v USA. Do Evropy se tento strom dostal v roce 1664 jako okrasná dřevina. V Čechách se objevil v roce 1832. Jedná se o pomalu rostoucí světlomilnou dřevinu, která snáší suché a chudé půdy. Nejlépe se jí daří na půdách vápnatých, a proto vykazuje v našich městských aglomeracích docela dobrý růst při novostavbách na půdách vzniklých po staveništi nebo na starých domech. Jedná se o strom dosahující v domovině výšky 15 - 20 m a stáří 200 - 300 let. Strom je povětšinou úzkého sloupovitého habitu, dobře odolávajícího větrům a slunci, ale i nešetnému zacházení v podobě strunových sekaček či jiných žnoucích mechanismů. Pokud je v husté koruně tohoto stromu díra, s oblibou ji využijí ke hnízdění i drobní pěvci. Ti rovněž mají rádi i plody (galbuly), modravě ojínné, na nepatrné stopce. Jehlice tohoto stromu jsou v mládí jehlicovité, ve stáří šupinaté. Jalovec virginský je u nás předurčen k výsadbě do parků, hřbitovů a okolí podobných staveb. Je vysazován v různých kultivarech. Nejznámější je snad kultivar *Glauca* s šedomodrými jehlicemi. Dřevo se používalo k výrobě tužek a tento druh jalovce byl rovněž pokusně vysazován jako těžební dřevina. Ve Strakonici tento strom najdeme např. ve dvou jedincích při Tržní ulici nedaleko mostu přes Otavu. Hodně stromků tohoto druhu jalovce je opět na strakonickém hřbitově. U hrobu rodiny Šindelářovy a Knetlovy se nalézá „vzorově“ po jedné straně jalovec virginský a po druhé jalovec obecný.

Jalovec virginský - Tržní ul. ve Strakonících, foto -vh-

Ani určování této skupiny dřevin nebylo jednoduché. Je lépe, když se nad determinací sejde více názorů, a tak jsem se výjma svých znalostí opřel i o vědomosti Ing. Ondřeje Feita z OŽP MÚ Strakonice, který mně pomohl a na některé exempláře cypřišovitých navedl. -vh-

Použitá literatura:

POKORNÝ, Jaromír a kol.: Stromy, Aventinum, 1998

PILÁT, Albert: Listnaté stromy a keře našich zahrad a parků, SZN, 1953

MUSIL, Ivan, HAMERNÍK, Jan: Jehličnaté dřeviny: přehled nahosemenných i výtrusných dřevin, Academia, 2007

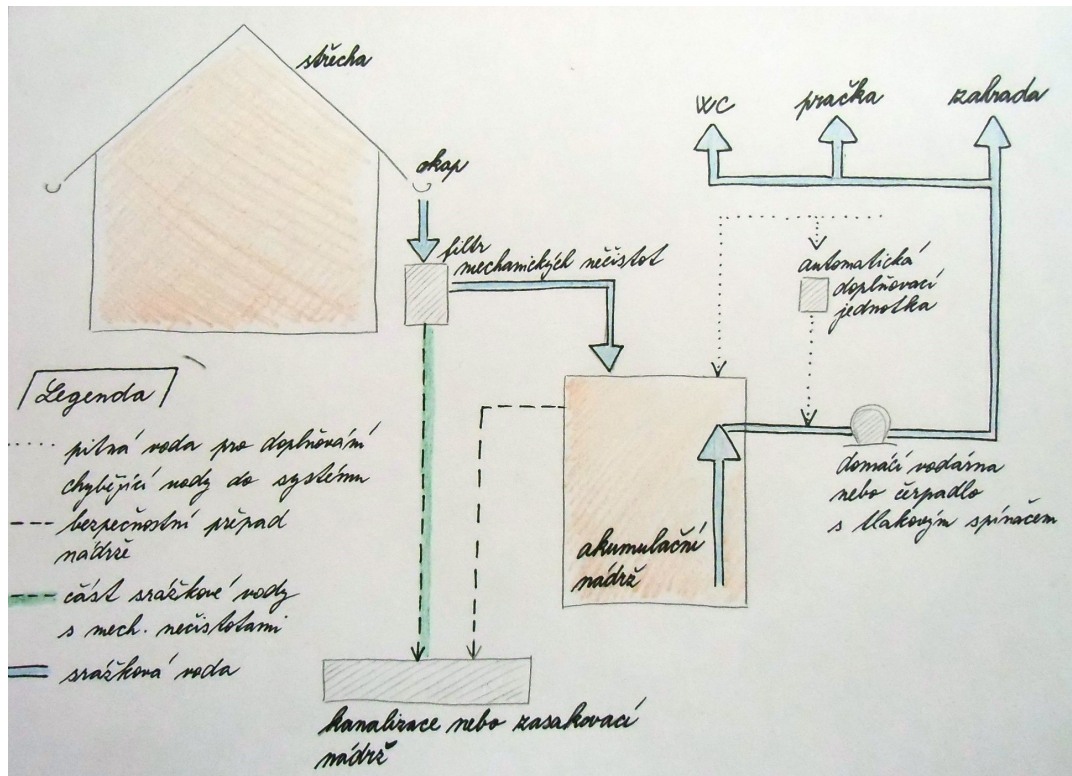
SVOBODA, Antonín Marián: Introdukce okrasných jehličnatých dřevin, Academia, 1976

ČEZ zrušil tendr na nové temelínské bloky

Energetický gigant ČEZ se 10. 4. rozhodl ukončit zadávací řízení na stavbu dvou nových bloků jaderné elektrárny Temelín. Zprávě předcházelo rozhodnutí vlády o neposkytnutí výhod v podobě garantované ceny elektřiny. Celá investice se tak v tuto chvíli stává nerentabilní. O zmrazení tendru ČEZ informoval jeho účastníky. Tímto rozhodnutím došlo k potvrzení informací, které si mohli vyslechnout účastníci lednových Zelených otazníků („Potřebujeme další temelínské reaktory?“) s Ing. Edvardem Sequensem a některé z nich si přečetli i čtenáři Kompostu v [čísle 2/2014](#) na str. 2. Více o celé záležitosti se dočtěte např. [zde](#). -jj-

Důležitost dešťové vody 3. - akumulace a využívání srážkové vody

Nápad používat dvojí vody v domácnosti je již starý, ale zatím málo využívaný. Použití pitné vody na splachování, mytí nádobí či osobní hygienu nutí k zamyšlení, zda je to nutné. Při návrhu se jeví myšlenka jako prakticky těžko proveditelná. Dvoje rozvody, dvojí měření je podstatně dražší než samotné čištění vody pro domácnost. Postupem času se k nápadu začalo přistupovat jinak, reálněji. Můžou za to různé důvody, např. zpoplatnění nebo zákaz odvádění dešťových vod veřejnou kanalizací, samotná cena pitné vody, přijatelnější podmínky pro uživatele (je více výrobců, cena za dvojí rozvody není nereálná), zamyšlení nad vodou globálněji, atd. Jistým způsobem to začíná být dokonce moderní.

Návrh domácího rozvodu dešťové vody, obr. Iveta Holubová

vody v dané domácnosti, velikost plochy určené k zachytávání vody a ekonomické hledisko. Další ovlivňující faktory jsou účinnost filtru, součinitel odtoku ze střechy, využitelnost srážkové vody, atd.

Přednosti návrhu

Dešťová voda neobsahuje vápník a hořčík, to znamená, že má charakter vody měkké. To se projeví hlavně u praní. Pračky a dalším spotřebičům využívajícím dešťovou vodu pak nehrozí závažné. Některé značky spotřebičů už počítají s napojením dvou různých vod. Dešťová voda je nejvýhodnější volbou pro použití při zalévání zahrady. Je to dáno ekonomickým, ale i funkčním hlediskem. Srážková voda obsahuje neznatelné množství solí, nehrozí tím pádem zasolování půdy. Činnosti jako splachování WC a sprchování osob nevyžadují vysokou kvalitu vody a můžeme tedy použít upravenou srážkovou. Díky tomu se ušetří pitná voda. Z ekonomického hlediska je výhodné používat dešťovou vodu na mytí aut, ploch apod.

Čištění dešťové vody

Srážková voda dopadající na plochu sbírá s sebou veškeré nečistoty, jako je prach, ptáčí trus, listí, větve, atd. Pokud máme v plánu používat dešťovou vodu pouze v prostorách zahrad (zalévání, mytí auta), nepotřebujeme vodu příliš filtrovat, stačí základní opatření proti hrubým nečistotám (listí, větvičky, atd.). Jakmile vodu budeme využívat např. k praní, přibudou přísnější kritéria, aby nedošlo k poškození prádla či pračky. Kvalitu dešťové vody po dopadu na nepropustnou rovinu ovlivňují organické látky, těžké kovy, pesticidy, barva, zápach, nerozpuštěné látky, proto je nutné odpovědně přistupovat k výběru materiálu sváděcí plochy. Využíváním srážkové vody nesmí být ohroženo lidské zdraví, půda, podzemní vody a pitná voda v odděleném rozvodu.

V dešťových svodech jsou umístěny různé druhy filtrů (sběrače, lapače, síta atd.) zachycující hrubé nečistoty. Jemnější nečistoty sice projdou přes filtry do zásobníku, ale po usazení jsou zdrojem biologického samočištění. Před zásobníkem na vodu se často umísťuje ještě jedna šachta, kde se usazuje sediment. Protože přitékající voda by mohla vrstvu rozrušit, musí se přírodní potrubí opatřit zklidňujícím zakončením, které vyústí mimo směr sedimentu. Aby bylo čištění efektivní, nesmí teplota vody přesáhnout 16 °C (což se u podzemních nádrží nestává a u venkovních, určených pro vodu k zalévání, se to neřeší). Další místo, kde se vyskytují nečistoty, je na hladině. Jakmile se přeplní zásobník, plovoucí látky putují přepadem ven. Vodu pro další použití odebíráme nejlépe z horní třetiny daného objemu. Vždy, když počítáme množství získané vody v zásobníku, musíme zahrnout veškeré ztráty vyskytující se na cestě do nádrže (např. prostupy filtrem).

Skladování dešťové vody

Zásobník musí mít potřebný objem, který je daný spotřebou vody a plochou, z jaké vodu odebíráme. Realizuje se nejlépe mimo objekt, ale je možné i uvnitř, třeba ve sklepě. Zásobník v zemi může být z betonu, plastu, sklolaminátu či z oceli. Stavební náklady jsou vyšší než u zásobníku vevnitř, ale nehrozí v něm nebezpečí přehřívání, velikost je téměř neomezená, v zemi nekolísá teplota a udržuje se tam tma. Zásobníky uvnitř jsou nejčastěji z polyetylenu.

Poznatky uvedené v textu jsou spíše orientační a všeobecné. Každý výrobce má své materiály, postupy výroby a provádění a každá realizace akumulačního zařízení je individuální.

Iveta Holubová

Návrh

Důležité je, že jakmile máme v domě rozvody pro dešťovou vodu, musí tam být zároveň minimálně druhé rozvody pro vodu pitnou (z veřejné sítě, z vlastní studny). Rozvody od sebe musí být vždy odděleny. Vnitřní vodovod pro provozní vodu se navrhuje podle ČSN EN 806 A ČSN 73 6660. Dále je nutné potrubí a armatury pro užitkovou vodu viditelně oddělit od rozvodů pro vodu pitnou podle ČSN EN 806-4. Norma ČSN EN 806-2 nám uvádí označení pro nepitnou vodu.

Velikost zásobníku

Je nutné projít veškeré aspekty ovlivňující velikost nádrže, a to: roční srážkový úhrn v dané lokalitě, přibližnou denní potřebu

Večer s dokumentem 3. – „Nedej se“

Předpokládám, že pojem „Nedej se“ není pro lidi sledující aktuální dění v oblasti ochrany životního prostředí žádnou novinkou. Mám tu čest představit vám dokumentární cyklus s mnohými nej. Už jenom vytrvalostí svého působení na obrazovkách České televize ho můžeme zařadit do pomyslné síně slávy. Podnikatelé, politici a ostatní zájmové skupiny lidí prospěchářsky či z nevědomosti poškozující životní prostředí - těm všem pořád „Nedej se“ již přes dvacet let zdvihá mandle. A i když měl před necelými dvěma roky notně na kahánku a prošel i některými důležitými faktickými změnami, je tu pro nás i nadále. Cyklus přináší jedinečnou investigativní formou informace o důležitých ekologických kauzách, klade výrazné otázky nad tématy všeobecnými, ale i zcela konkrétními. V některých dílech přináší i pozitivní informace o úspěšných projektech nebo kladných výsledcích nejrůznější občanské činnosti. Můžeme s ním zabloudit do konkrétních míst naší republiky a dokonce v něm vidět a slyšet známé tváře z řad odborné veřejnosti. I mezi tvůrci se tu a tam objeví nám známé jméno, jako např. šéfredaktorka jihočeského občasníku Krasec Zdenka Jelenová. Ta se podílela na některých dílech ryze jihočeských – šumavských aj.

Pořad je v současné podobě vysílán v hodinovém bloku společně s pořady „Nedej se plus“ a „Občanské noviny“ (více o vysílacích časech [zde](#)). Každé pokračování hlavního pořadu „Nedej se“ má stopáž 26 minut. Nejnovější díl a funkční archiv jednotlivých epizod až někam do roku 2005 naleznete [zde](#). Přestože se jich v něm za ta léta nashromáždilo již několik set a ze své vlastní zkušenosti mohu s klidným svědomím říci, že jsem ještě nenarazil na pokračování, které by mě nezaujalo, dovolím si upozornit na několik konkrétních dílů. Zůstaly mi v paměti především díky souvislosti s tématy, která probíráme i v našem časopisu nebo nesou regionální tematiku obzvláště zajímavou pro nás Jihočechy. Dílu nazvaného „[Zvířecí koncentráky](#)“ si moc cením zejména pro to, že ukázal, jak moc se pozitivním směrem v posledních letech vyvíjí diskuze nad tímto tématem. Díl „[Továrny na kapry](#)“ přináší velmi zajímavé souvislosti mezi intenzivním rybničním hospodařením a kvalitou rybníků a vody v nich (objevují se v něm i rybníky jižních Čech). V dílech o NP Šumava (např. „[Národní plyšák Šumava](#)“) ČT2 prostřednictvím tohoto cyklu jako jedno z mála mainstreamových médií objektivně informuje o této problematice. Nadčasový díl „[Pocta neznámé úřednici](#)“ vypovídá příběh několika málo odvážných, kteří se nezalekli politické zvěle i za cenu osobní oběti a přinášejí tak příklady hodné následování pro každého z nás.

Nechte se poučit, pobavit, informovat, potěšit i zdravě naštvat s tímto unikátním dokumentárním cyklem – i když na pokračování a pro některé z vás možná za několik let zpětně – určitě to stojí za to. -jj-

Štáb Nedej se při natáčení rozhovoru s MUDr. Zitou Kazdovou, přezdívanou „advokátka stromů“, z OS Otevřený Újezd, foto Miroslav Kohel

Výkyvy počasí – podceňovaná hrozba

Nejsem meteorolog a rozhodně mi nepřísluší, abych se k tématu počasí nějak zaslíbeně vyjadřovala. Přesto si za názvem tohoto článku stojím – celý život se totiž zajímám o stromy, hodně si jich všímám, a když se jim nedaří, mám o ně starost podobně jako o lidi nebo o zvířata. A to s výkyvy počasí souvisí. Jak jsem pozorovala, a nejen já, jsou na ně hodně citlivé – nejen na vítr, ale i na kolísání přísunu vody. **Příkladem je množství jeřábů v alejích, které nepřežily parné léto roku 2003. Zřejmě hrálo roli právě to, že předchozí rok byl naopak nadměrně vlhký.** O několik let později došlo k podobnému zlomu, když po deštivém jaru následovaly příliš suché letní dny. Kdo je ze Strakonice a je zvyklý vnímat veřejnou zeleň více než jen jako kulisu, asi si pamatuje, jak dvě z lip rostoucích na Velkém náměstí před radnicí shodily tehdy listy a zůstaly jim jen plody. Na konci léta pak jim vyrostly nové, drobné, světlounce zelené lístky. Jedna z nich si uchovala sílu a další rok už na ní nebylo nic znát, druhá ale nakonec uschla nadobro. Totéž se stalo s několika mladými břízami v Čelakovské ulici, přičemž v jejich případě to žádná z nich svým životem nezaplátila. Takových událostí bych mohla jmenovat více. Naštěstí při nich nedošlo k pádu větví a ohrožení lidí.

Zaznamenala jsem i varování v knížkách pro pěstitele, kteří mají v květináčích nasazené bonsaje a mají si dávat pozor na zálivku a rosení, protože nepravidelnost se může stát pro jejich stromky osudnou. Známe to nakonec všichni z běžné péče o domácí květiny, jak se vymstí nedostateč-

Starý strom a s ním jedna z účastnic výletu k lomu u Mnichova, foto -ah-

né zalévání a zrovna tak i přelití. Oslabené rostliny pak jsou mnohem zranitelnější i vůči nákazám. Těžko tedy můžeme čekat dobrý stav u stromu, který je obklopen dlažbou, případně vyprahlým trávnickem se spečenou půdou, střídavě má vláhy nedostatek nebo zase přebytek, není chráněn před větrem a musí navíc často čelit různým zraněním.

Od přírody byly stromy vybaveny k životu ve smíšeném lese, a tak bychom myslím měli takovéto podmínky aspoň trochu napodobovat, a ne to dělat přesně opačně. Jinak se dostáváme do začarovaného kruhu, kdy se velkých stromů pro jistotu zbavujeme, ale právě tím se zvyšuje nebezpečí, že budou ve špatné kondici i ty zbývající. Možná hrozí i nenadálé ztráty mnoha stromů naráz, a zatím by snad byla ještě šance tomu předejít - nejen kvůli nim, ale i v zájmu nás samotných.

O užitečnosti stromů ve městě jsme uveřejnili v [předminulém čísle Kompostu](#) celý dlouhý článek a mnohokrát jsme na ni upozorňovali už dříve. Působíme možná na někoho dojmem fanatiků, kteří se zastávají stromů na úkor lidí. Ve skutečnosti ale jsme spolu s nimi na jedné lodi. **Stejně jako my vzešly z přírody, která počítá s tím, že rostou pospolu a jeden druhému pomáhá – udržováním příznivého mikroklimatu, oporou při větru, atd.** To, že se musí dělit o světlo a o živiny, je vyváženo dělením o vzájemnou ochranu. Čím víc tenhle podivuhodný mechanismus narušujeme, tím větší problémy přivoláváme, a to jak na stromy, tak i na sebe. Příroda nám ale na každém kroku napovídá, abychom s ní raději spolupracovali, než abychom v ní viděli nepřítele. O tom více v příspěvku, zaměřeném na funkci stromů při vyrovnávání extrémních teplot v okolním prostředí, který máme připravený pro příští číslo Kompostu.

Pozn.: Tento článek byl v jiné podobě uveřejněn 24. 2. 2014 na www.estrakonice.cz

-ah-

Neperme se s přírodou (porozuměním přírodních principů k využití zdrojů v okolí)

3. díl – Dřevo v zahradě

Dnes bych se chtěl pozastavit u materiálu, který nás, tak jako kámen, provází už od pravěku. Je to dřevo. Dobře známý, ekologicky čistý a snadno rozložitelný materiál. A dost často v zahradách opomíjený. Vždy si při vyslovení slova dřevo spíše vzpomeneme na praskání v roztopených kamnech, nábytek nebo stavebnictví. V zahradě je to ale materiál, který má široké využití. Můžeme z něj vytvořit vysoké záhony, palisády na zajištění teras, koryta a konstrukce na pěstování rostlin, vodovodní vedení, zahradní nábytek, přístřešky, ploty, domovy pro naše pomocníky v zahradě nebo i prostor na pěstování hub. Vše toto nám bude dlouho sloužit. A až doslouží, promění se v něco jiného a pro naši zahradu velmi užitečného. Je to humus.

Dřevo je také poměrně levný materiál, v některých případech dokonce zdarma. Vždyť i v naší zahradě nebo v blízkém okolí občas uschne nějaký ten strom nebo je třeba odstranit přebytečné křoví. Mnohdy nám pak majitel přenechá dřevo za ušetřenou práci s vyklížením.

Každé dřevo má své vlastnosti a podle toho ho využíváme v zahradě. Nejedolnější povětrnostním vlivům je akát. Hodí se na dlouhodobá zařízení v zahradě, jako jsou kůly plotů (životnost až 20 let), konstrukce a zahradní nábytek vystavený slunci a dešti. Za něj bych zařadil dub. Taký velmi odolné dřevo. Dále pak modřín. Zase pak na druhou stranu dřeva měkká jsou podstatně levnější, zvláště pak z dřevin krátkověkých, jako jsou osika, vrba, topol, jívka nebo bříza. Ty pak můžeme záměrně použít v případech, jde-li nám o to, aby se rychle rozložila a vytvořila podmínky pro rostliny nebo houby.

Obr. František Langmajer

Při těžbě dřeva však mějme na paměti jednu zásadu. Dřevo kácené ve vegetačním klidu je mnohem hustší, pevnější a odolnější proti povětrnostním vlivům (rozkládá se tedy pomaleji) než to kácené ve vegetačním období. Také dřevo, kterému necháme jeho původní tvar kmene nebo větve je odolnější než to, které má vlákna narušená pořezem na pile a zatéká do něj. Mnohé konstrukce a nábytek jsou z takovýchto přirozených tvarů ještě působivější.

Abychom zamezili hnití konstrukce nebo zahradního nábytku od země, doporučuji postavit je na plochý kámen nebo na vyšší vrstvu šterku (asi 15cm), která odvádí vodu jako drenáž. Pokud dřevo ještě zbavíme kůry, bude nám zařízení v zahradě dlouho sloužit.

Pod každým dřevem, které leží na zemi, se zadržuje vlhkost a množí se červi. Můžeme

proto různé odřezky a pařezy, pro které by jinak nebylo využití, zakomponovat do terénních útvarů a zadržet v nich vlhkost. V souvislosti s tím bych chtěl dát jeden tip na likvidaci nežádoucích španělských plžů v zahradě. Položí-li se v době jejich výskytu mezi záhony stará, nepotřebná prkna, samičky na jejich spodní vlhkou stranu nakladou vajíčka. V poledním žáru pak stačí prkna obrátit. Vajíčka v krátké době uhynou, a tak silně zredukujeme další generaci plžů. Postup je třeba opakovat, dokud se vajíčka objevují.

Někdy se stane, že nám v zahradě zbude mnoho tenkých větví nebo vykáčeného křoví. Ani v tuto chvíli není nutno hned rozdělovat oheň a pálit je. Pokud je dobře složíme na hromadu, zatížíme silnějším dřevem, kusy vyřazených trámů nebo několika kameny, lze je překrýt drny a zeminou a krásný bylinkový kopeček nebo vysoký záhon je na světě. Z takového odpadu lze taky v klidném koutě zahrady složit hromadu a ponechat ji vlastnímu osudu. Časem si s ní příroda poradí sama a několik let zde budou mít postaráno o bydlení červi, brouci, hlodavci, ale i ještěrky, plazi, ježci a lasice. A náš zahradní ekosystém bude zase o něco bohatší.

František Langmajer

Dobrovolnická pomoc v azylu Sirius

Před časem jsme zde v Kompostu informovali o sbírce pro azyl Sirius. Tento azyl je soukromé zařízení, které provozuje paní Gašparíková. Stará se tu o zhruba 65 opuštěných koček, asi 60 nechtěných psů a jednoho handicapovaného poníka. Sběrka byla velmi úspěšná, a proto jsme do azylu museli dary odvážet dokonce natříkrát. Poslední závoz proběhl 8. 3. 2014. Provozovatelka útulku všem dárcům ze srdce děkovala a byla dojatá, že i v dnešní době se ještě najdou dobří lidé, kteří jsou ochotni pomoci opuštěným zvířatům. Při prohlídce azylu jsem se zarazila nad ohromnou hromadou starého a rozbitého nábytku a dřeva různého původu, což vše leželo na dvorku. Paní Gašparíková si povzddechla, že při péči, kterou svým svěřencům věnuje, už jí bohužel nezbývá čas na štípání dříví, balíkování slámy a důkladné vyčištění celého rozlehlého areálu. Jelikož se provozovatelce snažím už delší dobu co nejvíce pomáhat, doposud ale pouze formou sbírek, rozhodla jsem se, že udělám víc. Slíbila jsem tedy svou pomoc. Čekala jsem alespoň trochu nadšení ze strany paní Gašparíkové, ale nic takového se nekonalo. Byla jsem totiž už několikrát v řadě, kdo svou pomoc přislíbil, bohužel se ale nikdy žádná nekonala. Nadšenců prý byla spousta, ale nikdo z nich se už nikdy neobjevil.

Foto Ivana Bůbalová

a ačkoli se někteří z nás dříve ani neznali, moc jsme si rozuměli. Asistovat nám občas přišel i nějaký zvědavý pejsek, který se zrovna venčil v areálu, a ostatní na nás dohlíželi ze svých výběhů. Počasí nám přálo, práce nás bavila, a tak není divu, že jsme za pár hodin měli hotovo. Dříví bylo našťipáno a bude se jím topit v kamnech, na kterých paní Gašparíková připravuje pejskům krmění, sláma byla napytlována a už stačilo jen ve psích boudách vyměnit podestýlku. Paní Gašparíková byla opravdu moc ráda, velmi nám všem děkovala a dokonce ještě pak telefonovala a ujišťovala se, že nám všem dostatečně vyjádřila své obrovské díky. V létě nás zřejmě čeká další návštěva azylu. Máme v plánu důkladně vyčistit výběhy a hlavně natřít kotce, pokud se nám podaří sehnat dostatek barvy. A zajímá vás, zda se letos bude konat další sbírka? Určitě. Letošní zimu proběhne již čtvrtý ročník. Budeme vás včas informovat. Závěrem tohoto článku bych ráda poděkovala všem, kdo se akcí v azylu Sirius účastní a pomáhají.

Ivana Bůbalová

Hezká lokalita aneb Jak jsem se nadechl

Svůj příspěvek začínám od konce. Jeho příčinou je setkání s jedním mým známým na ulici, kdy jsme se domlouvali na výlet a bylo mi řečeno: „Pojedte taky, budou to přece pěkné lokality!“ V tu chvíli se ve mně všechno vzepřelo. „Pěkné lokality, tak to teda ne. Na shledanou!“

Ale ono to ten den začalo někde jinde. Každý den chodím do práce, a tak se projdu po menším sídlišti, na jehož začátku minu místo, kde stávala jedna švestička, kterou pár obyvatel nechalo pokácet. Padaly z

ní plody a na nich byly vosy a okolo byly děti, byl potřeba širší chodník a tak. Švestičku před poražením stavebníci otrhali, ovoce pojedli a strom pokáceli. Ale je to dávno. Potom se podívám na místa, kde dnes kvetou nějaké nové dřeviny rodu *Prunus* a zateplením jednoho z domů zmizela z města lokalita s obyčejnou trávou - pohánkou hřebenitou (*Cynosurus cristatus*). Ale kde ji dnes na území města najdete? Dále jdu okolo menšího domu s „děravou“ atikou. Brzo přilítnou rorýsi obecní (*Apus apus*), dům je nezateplený - nastane problém? Pár kroků a přiblížím se k panelovému domu, u nějž dříve každé jaro hojně vyrazily devětsily lékařské (*Petasites hybridus*), aby se připravily skrýt lidský nepořádek a odsát vlhkost u paty domu. Dnes je v těchto místech už jen pár listů zmíněných rostlin. Nepořádek je tam kvůli nedalekém hřišti také. Konec chodníku statečně uzavíral ořešák královský (*Juglans regia*), který v létě tvořil pěkný stín a občas hodil kromě listů i ten ořech. Někdy i lidskou botu. Dnes tam zbyl jen zatravněný taras a nepořádek se objevuje stále. Dříve se hrabalo listy, teď se bude hrabat a sklízet tráva. Nula od nuly pošla.

Proběhnu ulicí Mlýnskou. Mladá bříza bělokorá (*Betula pendula*) už tam také není, pařez mokvá a pění mízou. O kus dál stojící javory jasanolisté (*Acer negundo*), některé nemocné, ostatní zatím zdravé, padly také. Lidi z domů je prostě nechtěli, přáli si širší chodník, a tak se to sešlo. Vzpomínám na živou debatu s občany a OŽP na MÚ Strakonice - a tady je někde začátek děje a konce jedné lokality. O pár metrů dál stojící stromy ve svahu přestály otlučením a ohrabáním stavebními stroji a zelenají se. Jak to bude do budoucna s jejich zdravím? Stavba si zatím nevzala svou daň. Sláva.

Jsem nad strání v Ellerovce. Nedávno tu květnatě rostl kakost luční (*Geranium pratense*), vlčí mák (*Papaver rhoeas*) a nějaké ty pryskyřníky (*Ranunculus sp.*). Modravá, červená a žlutá. Na zemi se plžila suchomilná suchomilka obecná (*Xerolenta obvia*). Vidím pár květů narcisů svítících v holé zemi. Snad původní rostlinky ne „červenoseznamové“ ani „395/1992-ové“ vyrazí k životu. Starý doupný strom v ulici U Náhonu stále stojí, starší stromy také a okolo je nová výsadba. Chvála jí. Naštěstí je vše dál od aut a lidí a snad nikomu nic nepadá na hlavu. Netopýři mají místo pro přespání a na své noční reje mezi stromy nad vodou. Zatím.

A potom jsem potkal po cca 10 minutách své zážitkové cesty z domova toho známého a „hezkou lokalitu“. Setkávám se s pojmem hezká lokalita, pěkná kytka, památný strom, hezké zvíře, ale i zápornými označeními dost často. Někdy nepřeju ani město bez zastavení s někým, koho tíží globální problém místního významu. Jenomže ono je to většinou vztaženo jen k místu, kudy dotyční chodí, odpočívají, na co koukají z okna nebo kde zrovna stojí jejich dopravní prostředek. Jak taková hezká lokalita vlastně vypadá, čím se vyznačuje, kolik tam má být rostlin, zvířat, kde vlastně leží, aby nám, především občanům a v té souvislosti úřadům stála za ohlednutí a alespoň za soucit, drobnou toleranci nebo ochranu? Kde je ve většině případů objektivní posouzení? Myšlenky v hlavě běží rychle a odpověď se v mžiku hledá těžko. Stihl jsem se jen zhluboka nadechnout. Ale mám na to čas, každý den cestou do práce mohu přemýšlet jak o lokalitách ve městě, tak ve volné krajině, ale i o lidech. Dýchat mohu, co hrdlo ráčí. Jen ten úsměv se mně už dlouho vytrácí z tváře. Na výlet zřejmě pojedou, ale radši abych neviděl a neslyšel. Té latiny se neděste, je tu, aby to vše vypadalo vědecky. A já to všechno latinsky taky neznám. Raději mlčím a učím se z okolí, jen někdy to musí ven. Na shledanou. -vh-

Kdesi ve Strakonících, kde ještě nedávno vládli ořešák a devětsil, foto -vh-

Veget na pokračování – 27. díl – Prevence cukrovky

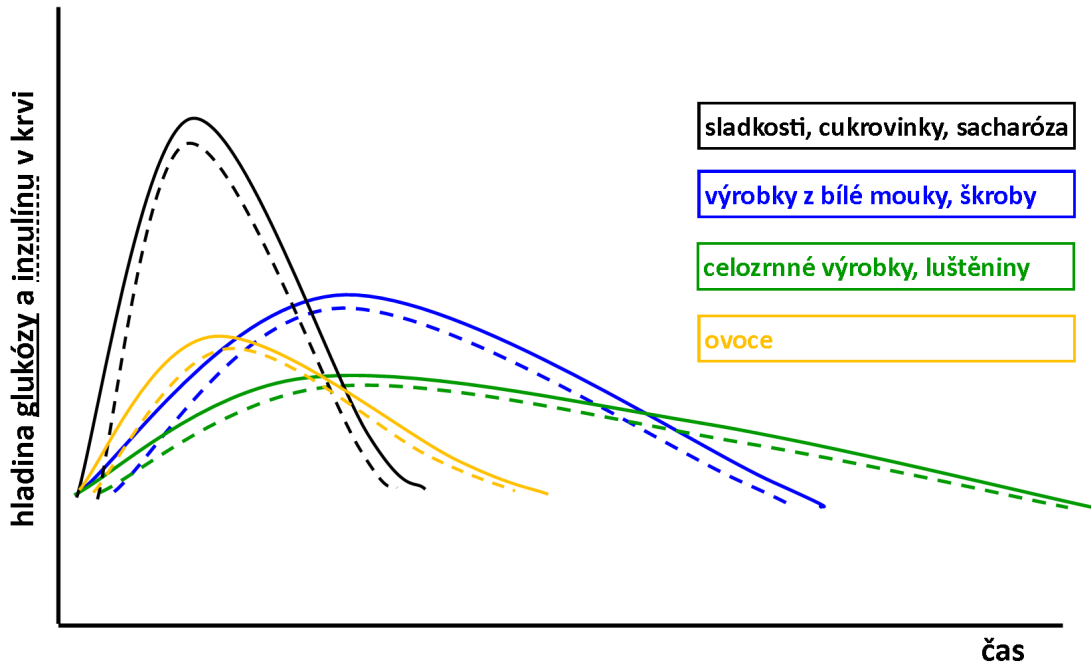
Diabetes mellitus neboli cukrovka je onemocnění, jehož frekvence výskytu v celosvětové populaci významně stoupá. Je důležité rozlišovat mezi dvěma typy onemocnění – cukrovkou 1. a 2. typu. Cukrovka 1. typu je autoimunitní choroba, která nemá tak úzké souvislosti s životním stylem, vyskytuje se již v raném věku a dietetická opatření mohou vést pouze k úpravě a stabilizaci hladiny krevního cukru. Poslední výzkumy vykazují určité souvislosti mezi konzumací kravského mléka a výskytem tohoto onemocnění. Cukrovka 2. typu je klasická „civilizační“ choroba a vyskytuje se bok po boku s ostatními nemocemi a příznaky ze skupiny tzv. metabolického syndromu (nadváha, hypertenze, vysoká hladina cholesterolu, arterioskleróza...). Má úzkou souvislost s blahobytným způsobem života západní společnosti, a to zejména v podobě nezdravého jídelníčku s dlouhodobým přebytkem energetického příjmu nad výdejem. Prevence a léčba předfinálních stádií nemoci se tak zcela opírá o dietetické změny a úpravu životního stylu – zejména zařazením vyššího podílu energetického výdeje. Strava na rostlinném základě k tomu může významnou měrou přispět, neboť sama o sobě obsahuje některé klíčové faktory, které mohou vést ke zvrácení nemoci.

Pro pochopení potenciálu těchto opatření je nutné vysvětlit mechanismus vzniku cukrovky 2. typu. Základní podmínkou pro rozvoj choroby je dlouhodobě zvýšená hladina

cukru v krvi (glykémie). Ta vzniká právě permanentním přebytkem energetického příjmu. V této fázi organismus reaguje zvýšeným vyplavováním hormonu inzulínu slinivkou břišní. Tento hormon má na starost zejména energetické využití glukózy z krve v buňkách. Vedlejším efektem je ukládání přebytků ve formě tukových zásob. Pokud tento stav pokračuje a tkáně jsou cukrem dlouhodobě plně zásobeny, dochází k redukcii počtu inzulínových receptorů na buňkách. Tzn., že inzulínu je tvořeno stále dostačující množství, ale nedokáže již efektivně snižovat glykémii – vzniká inzulínová rezistence. Přebytečný cukr začíná kolovat v krevním řečišti a musí být vylučován i jinými cestami (zejména močí). Tento fyziologický stav je již klinicky zjištělný a stále vratný. Organismus se dostává do začarovaného kruhu, kdy ukládáním tuku vzrůstá váha a znemožňuje pokusy o vyšší energetický výdej. V posledních fázích nemoci dochází k přetížení slinivky a likvidaci ostrůvkových buněk zodpovědných za produkci inzulínu.

Pro zvrácení nebo prevenci cukrovky 2. typu je klíčové v první řadě výrazné snížení tělesné hmotnosti. Tělesný tuk, a to zejména ten mezi orgány a v orgánech znemožňuje správné fungování inzulínu. Velmi důležitá je výrazná změna jídelníčku.

Způsob přestupu cukrů do krve při konzumaci různých druhů potravin

Schématický graf vlivu základních skupin zdrojů sacharidů na glykémii, obr. -jj-

lých potravin – ořechů, semen). Zvýšená hladina cholesterolu je rizikovým faktorem pro obě dvě onemocnění. U sacharidů nerozhoduje ani tak jejich celkové množství jako jejich druh. Živinou s bezkonkurenčním významem v této oblasti je vláknina. Ta zpomaluje vstřebávání cukrů do krve, zvyšuje pocit nasycení a čistí trávicí trakt. Mezi různými zdroji jednoduchých sacharidů přichází v úvahu pouze konzumace ovoce, ve kterém je množství glukózy a fruktózy poměrně nízké. Navíc je ovoce významným zdrojem vlákniny. Všechny ostatní zdroje jednoduchých sacharidů jsou pro rozvoj cukrovky velmi rizikové. Způsobují výrazné kolísání glykémie. Konzumujeme je totiž v rafinovaných formách, naprosto zbavené vlákniny a ostatních důležitých živin. Jedná se o všechny druhy sladkých pochutin bohatých na sacharózu a rafinované sladivé roztoky – glukózo-fruktózový sirup apod. Složené sacharidy (škroby) tvoří významnou část našeho jídelníčku. O jejich zdravotním dopadu rozhoduje potravinový zdroj – resp. míra rafinace výchozí suroviny. Potraviny z bílé mouky mají jednoznačně negativní dopad. Absencí vlákniny je způsobeno výraznější kolísání hladiny krevního cukru. Naopak škroby z celozrnných zdrojů při svém trávení glykémii stabilizují a při nižší energetické hodnotě poskytují více živin a oddalují pocit hladu. Dalšími významnými zdroji vlákniny je zelenina všeho druhu, luštěniny, ořechy a semena. Luštěniny mají zcela nepostradatelnou funkci, jakožto komplexní zdroj hlavních skupin živin (cukry, tuky, bílkoviny), zásobárna vlákniny i ostatních ochranných látek. Měly by být pravidelně (několikrát týdně) zařazovány v různých podobách do jídelníčku.

Většina dietetických doporučení pro prevenci nebo léčbu diabetu koresponduje s všeobecnými zásadami racionální výživy. Strava na rostlinném základě poskytuje v tomto ohledu mnoho výhod, což dokazují i některé novější vědecké výzkumy (více např. v [této přednášce](#)). Nejpřínosnější je konzumace maximálního podílu co možná nejméně zpracovaných (rafinovaných) rostlinných potravin – celozrnných obilovin, luštěnin, zeleniny, ovoce, ořechů atd. Důraz by měl být kladen také na snížení celkového energetického objemu potravy, což u méně energeticky koncentrovaných rostlinných potravin není velký problém. Minimalizovat bychom měli rafinované obilné výrobky a zcela se zbavit konzumace potravin s přidanou sacharózou nebo sladidly na bázi fruktózy. Důležité jsou také zdroje příjmu tuků. Měli bychom si vytvořit návyk pravidelné konzumace čerstvé zeleniny a ovoce. Ty poskytují důležitou vlákninu a také širokou škálu ochranných rostlinných chemikálií, působících i proti ostatním civilizačním chorobám. -jj-

Zejména se jedná o nahrazení nevhodných zdrojů sacharidů a rizikových potravin potravinami s léčebným potenciálem.

Které živiny hrají roli při rozvoji nebo naopak při léčbě této nemoci? Jsou to logicky sacharidy, ale velký význam má také tuk, což je velmi důležité. Mnoho dnešních náhledů na cukrovku s ním přitom příliš nepočítá. Jelikož se rozvoj cukrovky a srdečně-cévních chorob navzájem pozitivně ovlivňuje, je nutné přistoupit k nahrazení rizikových zdrojů tuků. Zjednodušeně řečeno snížit konzumaci živočišných a koncentrovaných tuků a nahradit je konzumací tuků rostlinného původu (zejména ve formě ce-

Vodní režim stromů

Tento článek věnuje stromům a jejich schopnosti hospodařit s vodou. Přijímají ji z půdy jako nezbytný předpoklad pro svůj život, růst a vývoj, odpařují ji svými listy do atmosféry a výrazně tím ovlivňují okolní prostředí. Článek se opírá o znalosti z fyziologie, geologie, půdoznalství a z podobných vědních oborů.

Tzv. kořenové vlášení, tzn. kořínky a kořeny, které mají existenci jen několik týdnů, přijímají vodu z půdy. Mezi půdním povrchem (geologický podklad) a nepropustným podložím (mateční hornina) je zóna nasycenosti (výskyt podzemní vody) a zóna půdní vody.

V horninách vznikají zvětrávací pochody, a tak se tu uplatňuje zrnitostní složení půd neboli půdní druh půd. Na lehkých (písčitéch) půdách rostou společenstva kyselá doubrava, reliktní bory, kostřavy, vřes. Na středních (hlinitých) půdách je typické společenstvo, kde podrostem je jaterník podléška. Na těžkých (jílovitých) půdách rostou olšiny, bezkolenec modrý, přeslička lesní, rašeliník, atd.

Jak se můžeme dočíst v **bakalářské práci Alžběty Tomkové „Vodní režim stromů ve vztahu k mikroklimatu“**, písčité částice jsou mnohem větší a také jsou mezi nimi větší prostory než v jílu. Ale povrch rozhraní mezi půdou a vodou je díky malým částicím větší v jílu. Schopnost zadržovat vodu – vodní kapacita – je tedy u jílu vyšší, protože voda má tendenci lnout k povrchům a odtékat z prázdných prostorů. Hodnota vodní kapacity je pro rostliny v dané půdě podstatná, neboť na obsahu a dostupnosti vody záleží jejich životní strategie. Také mikroskopické póry naplněné vzduchem jsou v půdě velmi důležité, neboť i kořeny musejí dýchat a kyslík by se k nim skrze vodu dostával hůře nebo vůbec.

Příjem vody kořenem vzniká na povrchu kořenů. Kořenům snadno dostupná místa rychleji vysychají a vzniká tak odpor, který může zabránit dalšímu příjmu vody do rostliny. Kořeny se s touto situací vypořádávají buď zadržováním vody, spíše ale tak, že prorůstají do dalších, ještě mokřejších, částí půdy. Důležitá je při tom vzdálenost jednotlivých kořínků: hustší kořenová síť vede k větší dostupnosti vody v půdě. Povrch kořenů je různými způsoby zvětšován, aby do nich mohla voda v dostatečném množství vstoupit. Typickým příkladem jsou kořenové vlásky. Vznikají na mladých kořenech, blízko za prodlužovací zónou kořenových špiček, a mohou až několikrát zvětšit povrch celého kořenového systému.

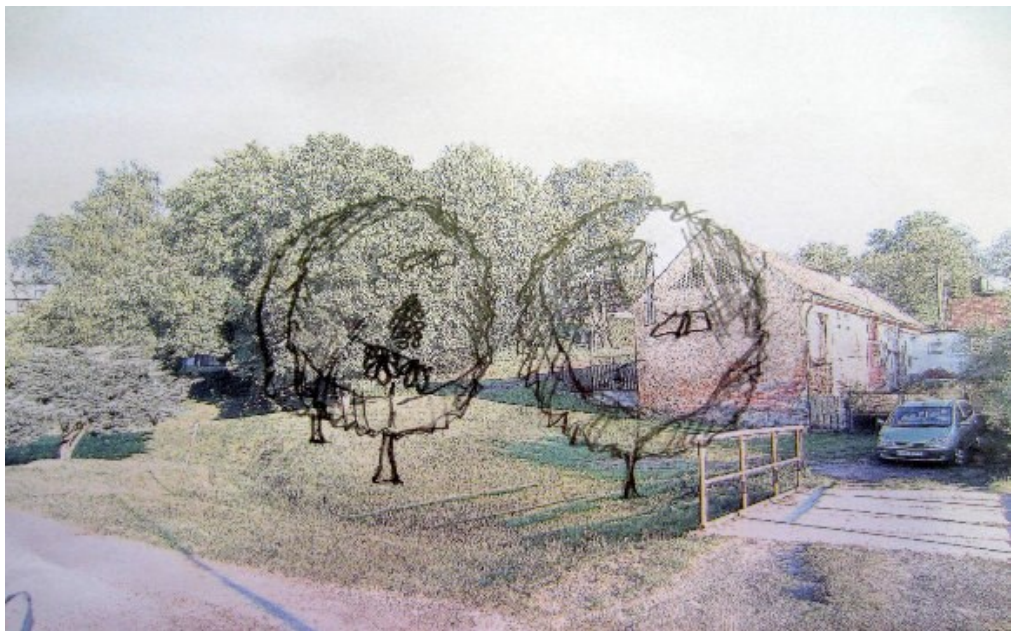
Dalším způsobem, jak naprostá většina rostlin zvyšuje absorpční povrch svých kořenů, je mykorhiza. Je to oboustranně prospěšné těsné soužití hub s rostlinami. Tenké houbové vlásky usnadňují výživu rostlin, protože zpřístupňují pro kořeny mnohem větší objem půdy, než kam mohou samy dorůst. Pokud ale půda vyschne, zaniká symbióza a mykorhizní houby přežívají pouze ve formě spor. Z hlediska vodního režimu rostlin se dá říci, že jim **mykorhiza velmi pomáhá při příznivých podmínkách prostředí, ovšem nezmírňuje důsledky extrémních výkyvů, jako je sucho nebo chlad.**

Pohyb vody rostlinou je podmíněn přítomností nepřerušovaného vodního sloupce. K vlastnostem vody totiž patří koheze (soudržnost), která zajistí, že molekuly k sobě díky vodíkovým můstkům lnou a pohybují se společně. Naproti tomu vzduch takovou vlastnost nemá. Voda může být nasávána sušším prostředím z vlhčího pouze ve chvíli, kdy mezi těmito prostředími nevznikla např. vzduchová kapsa. Strom tomu předchází tím, že uchovává zásobní vodu ve kmeni.

Díky soudržnosti zajištěné vodíkovými vazbami se voda dostává až do žilnatiny listů. Voda, která není spotřebována na životní pochody a na fotosyntézu, ulpívá v buněčných stěnách, odkud se vypařuje do mezibuněčných prostorů. Právě zde vzniká podtlak, který je nejdůležitější hnací silou pro pohyb vody celým stromem. Situace je zde podobná mikroskopickým pórům v půdě, kde voda adhezivně lně k půdním částicím. Vodní pára opouští list difúzí a dostává se do atmosféry. Stromy adaptované na sušší podmínky, např. jehličnany, mají nižší schopnost odpařování než širokolisté druhy.

Množství vody, které rostliny naváží do svých pletiv a spotřebují na metabolické přeměny, je řádově nižší než množství, které projde skrz kořeny, kmen a listy do atmosféry. Mikroklima v krajině dostatečně zásobované vodou je ovlivňováno transpirujícími rostlinami. Krajina s vegetací si udržuje stále dostatek vláhy.

Lenka Vamberová

Tekoucí voda zajistí vláhu půdy, kořeny stromů mají zajištěnou vlhkou půdu. Vizualizace s výsadbou jírovců ve Kvičovicích. Obr. Lenka Vamberová

Netopýři blízko nás

Někomu se může zdát, že netopýři jsou strašidelní, ale při pohledu zblízka je to úplně jiné. Mají oči jako korálky, neustále otevírají tlamičku (tou totiž vysílají pátrací zvuky, pro nás neslyšitelné, a vypadá to mile a legračně), čile lezou po břiše a mají obrovskou chuť k jídlu. Když dostanou moučné červy, ládují se tak rychle, až je to k smíchu. Člověk si představí, kolik komárů a jiného obtížného hmyzu každý jednotlivec dokáže ulovit a nám od nich ulehčit. To všechno už jsme si vyzkoušeli v minulých letech několikrát, a sice při akcích s Terezou Březinovou–Bradáčovou. Tereza je momentálně na mateřské dovolené, a tak jsme tentokrát (4. 4. 2014) pozvali paní Ditu Weinfurtovou ze západních Čech. Bydlí poblíž Točnicku, chová doma čtyři hendikepované netopýří samičky a přivezla nám je ukázat. Šlo o příslušnice dvou druhů – netopýra rezavého a netopýra pestrého. Pro dospělé a hlavně pro děti je něco jiného vidět konkrétní zvířata se jménem a s vlastním životním příběhem, než aby se o nich jen všeobecně uvažovalo. To má velkou sílu, a proto Česká společnost pro ochranu netopýřů (ČESON) podobné akce po celých Čechách pořádá.

Svěřenkyňe paní Weinfurtové přišly k úrazu při bourání obytného domu v Plzni. Nebylo patřičně ověřeno, jak je to s osídlením nenápadných zvířecích sousedů, a přišlo se na to až ve chvíli, kdy se jich v troskách našla spousta zraněných a zabitých. Nemohou už žít ve volné přírodě, ale v zajetí se jim vede dobře a při akcích se dokážou přizpůsobit a odpočinout si až dodatečně, po setkání s účastníky. Děti je mohou vidět zblízka a ptát se na podrobnosti, dospělí a starší školáci se dozvídají důležité informace. Jednou z hlavních je to, že netopýři se často stěhují z místa na místo a při úpravách domů je nutné mít jejich možnou přítomnost na paměti. Veřejnost si už pomalu zvykla pomýšlet na hnízdiště rorýsů, což je dobře, ale ochrana dalších druhů živočichů je také důležitá. A hlavně je ve spolupráci s odborníky vždy nějak schůdně řešitelná, takže je potřeba o jejich nabízené pomoci vědět a počítat s ní.

Netopýři okouzlili přes čtyřicet dětí i dospělých, foto -vh-

Více podrobností o životě netopýřů si můžete přečíst např. v [tomto zápisu](#) jedné z minulých akcí. **-ah-**

Pozvánky - květen 2014

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurz zdravého veg(etari)ánského vaření - Vege grilovačka

Čtvrtek 29. 5. od 18:00, Hospůdka Habeš (Vodárenská 262).

Jako zakončení již třetího ročníku kurzů jsme si pro vás připravili tradiční vege grilovačku. Hlaste se na jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Farmářské trhy Strakonice

Pátek 2., 16., 30. 5., 13:00 - 17:00, 1. nádvoří strakonického hradu.

Přijďte si nakoupit kvalitní farmářské potraviny s důslednou kontrolou původu a rukodělné výrobky cestou z práce nebo před odjezdem na víkend. V květnu budete mít možnost hned ve třech termínech. Aktualizované seznamy přihlášených prodejců pro každý termín můžete sledovat [zde](#) nebo na [facebooku](#). **-jj-**

Pobočka ŠK Za Parkem a ČSOP zvou dospělé i děti:

Výstavka kvetoucích rostlin

k určování (nejen podle knih, ale i s možností konzultace). Pokračují i další dlouhodobé akce, např. **Nejmilejší knihy**.

Tvořivý podvečer s paní Dagmar Paterovou

Drobné drátkované dárky (zápichy do květináče apod). Materiál a potřeby k předve-

dení budou připraveny na místě, ale bylo by dobře přinést si i vlastní (drátky, korálky, kleštičky...). **Pondělí 5. 5. v 17:00 – 19:00 hod. na pobočce ŠK** v Husově ul. 380 (lze přijít kdykoliv mezi 17:00 a 19:00, třeba jen na podívání a vyzkoušení předvedených výtvarných technik).

Další společné hraní na kantely

Neděle 11. 5. od 18:00 na pobočce Za Parkem. Koná se ve spolupráci s o. s. Spona. K poslechu nebo i zpěvu zveme také veřejnost. Vítány jsou i jiné nástroje.

Barokní poutní krajina

Středa 14. 5. od 17:00 v promítacím sále strakonického gymnázia. Přednáška **Doc. Ing. arch. ThLic. Jiřího Kupky, Ph.D.** s promítáním.

Karel Skalický: Strakonické příběhy V.

Úterý 20. 5. od 18:00 v restauraci Baobab (Bavorova 20). **U Teyšlů za městem.** Strakoničtí stavitelé Václav Havlas, František Jíně, Jan Žinkovský a Vincenc Teyschl a zednický svět první poloviny 19. století ve městě a jeho okolí. Další **vyprávění regionálního historika** v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení.

Další odpolední čtení na pobočce

Pátek 23. 5. mezi 15:00 a 17:00 v půjčovně v Husově ulici. Přijďte se podělit o hezké úryvky z vašich oblíbených knih a poslechnout si jiné. Vaše čtení není podmínkou, můžete jen posedět a potěšit se, vyměnit si tipy. Lze přijít kdykoliv v uvedenou dobu, třeba jen na část programu.

Přírodovědný výlet (cca 5 km, lze změnit)

Sobota 24. 5., sraz v 10.55 před nádražím ČD, v 11:08 jede vlak **do Písku.** Spolu s členy strakonické Základní organizace ČSOP navštívíme **interaktivní výstavu "Příběhy pěti stromů"** ve Sladovně a další místa v Písku (podle přání). V 16:26 pokračujeme vlakem **do Ražic, kde si ukážeme vzácné druhy rostlin a jiné přírodní zajímavosti.** Kdo bude chtít, může vystoupit už v Putimi a jít do Ražic pěšky. Odtud pak jede vlak v 18:41.

Páteční schůzky kroužku MOPíků

První dva pátky schůzku vynecháme, **16. 5. uspořádáme "kuličkádu", 23. 5. si zahrajeme v parku** panáka, gumu aj. a můžeme se připojit i ke společnému čtení na pobočce, **na 30. 5.** je domluvena **návštěva u koziček** na hradě (i za ohradou). **Sraz vždy v 16:00 před hradem u kanceláře CIAO.**

Více na www.csop-strakonice.net nebo na pobočce ŠK Za Parkem (380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz).

Na červen pobočka spolu s hlavní knihovnou připravuje:

Autobusový zájezd ke 100. výročí narození Bohumila Hrabala

Úterý 3.6. - Navštívíme **Nymburk**, kde B. Hrabal vyrůstal, a **Kersko**, kde měl chatu, přátelil se s místními obyvateli a psal. Podrobnosti a přihlášky v hlavní knihovně na hradě. **-ah-**

Šmidingerova knihovna zve:

Tradiční prodejní výstava prací žáků ZŠ a MŠ speciální

21. 5. - 30. 5., ŠK, vstupní hala.

O slepičce

Úterý 20. 5., 14:00, ŠK, společenský sál. Vernisáž výstavy prací žáků ZŠ a MŠ speciální.

Drumcircle – bubnování pro všechny

Středa 7. 5., 16:00 a 18:00, ŠK, 3. hradní nádvoří. K dispozici budou africké bubny djembe a další perkusivní nástroje. Počet účastníků je omezen, proto je nutné účast předem potvrdit! Účastnický poplatek 35,-

pro děti a 50,- Kč pro dospělé uhradte nejpozději do 2. 5. osobně v hudebním oddělení. Více info na hudebni@knih-st.cz. Akce se uskuteční na 3. hradním nádvoří, při nepříznivém počasí ve společenském sále ŠK. Bubnování pro děti od 16:00 hod a pro dospělé od 18:00 hod.

Kurzy počítačové gramotnosti

Úterý 13. 5. Pro začátečníky – Základy práce s internetem, 13:00–14:30, ŠK, studovna. Pro pokročilé – Zálohování a komprese dat. 15:30-17:00, ŠK, studovna. Kurzy jsou přednostně pro čtenáře ŠK. Zájemci se musí na kurz přihlašovat osobně, proti vratné kauci 100,- Kč.

Beseda s PhDr. Zdenkou Heřmanovou

Středa 28. 5., 17:00, ŠK, společenský sál. Srdečně zveme na výjimečné setkání s významnou českou sinoložkou, překladatelkou a propagátorkou čínské literatury, dlouholetou vědeckou pracovnící Orientálního ústavu Akademie věd ČR, která žije ve Strakonících. O svém bohatém životě vám povypráví v rámci cyklu **Akademie volného času**.

Tvořivá dílnička pro děti – modelujeme zvířátka

Čtvrtek 29. 5., 8:00 - 11:00, ŠK, oddělení pro děti.

Čtení sluší každému - knihy, které frčí

Čtvrtek 29. 5., 15:00 – 17:00, ŠK, studovna. Nemůžete si vybrat, co číst? Přijďte se inspirovat a poslechnout si ukázky ze zajímavých knižních novinek. Můžete se podělit o úryvky i z vašich oblíbených knih.

Beseda s MUDr. Janem Hnízdilem aneb Jak se nestát pacientem

Čtvrtek 22. 5., 18:00, Sokolovna, ve spolupráci se sdružením Sunshine Cabaret. MUDr. Hnízdil je známým propagátorem tzv. celostní medicíny. Předprodej vstupenek ve zdravé jídelně Baobab nebo online na www.suncab.org. Vstupné v předprodeji 220,- Kč, na místě 250,- Kč.

Ve čtvrtek 15. 5. bude celá knihovna uzavřena! Děkujeme za pochopení.

Letní pozvánky odjinud:

Tvorba klimatické zahrady - teorie v praxi

25. - 27. 7. - Trojka - Vřesce u Tábora. Přednáška, malování projektu, tvorba visutých záhonů, kraňské zdi, zakládání skleníku, tvorba dětského koutku „Rozhledna“, houboviště, osázení. Cena je dobrovolná, ubytování ve vlastních stanech na louce, jídlo zajištěno. Více informací na martinslach@gmail.com.

Letní indiánský tábor se zdravou stravou

27. 7. - 8. 8. - Pro příznivce dobré zábavy, pohybu, tvoření, přírody a přírodní stravy. Vedle klasických táborových aktivit tu na třináct dní oživnou různé příběhy a postavy ze země Indiánů. Děti s nimi prožijí mnoho her a dobrodružství, v nichž budou moci zapojit i svůj výtvarný, divadelní, hudební, taneční či jiný talent. Místo - rekreační středisko Mířeč nedaleko Blatné. Ubytování v dřevěných chatkách. Strava - vařit se budou přírodní, makrobiotické pokrmy. Více informací na www.duhovykonik.cz, info@duhovykonik.cz nebo 602 558 972.

Drobné smetí

Vlk se vrací do Čech

Příznivá zpráva dorazila v dubnu v Českolipska, konkrétně z NPR Břehyně-Pecopala. Instalovaná fotopast zde zachytila vlčí samici. Jedná se o jeden z konkrétních důkazů návratu vlčí populace do Čech. Více se dočtete [zde](#).

Fotohlédnutí a zápis z výletu

Fotografie z mnoha jarních akcí ŠK můžete prohlížet [zde](#), zápis z posledního přírodovědného výletu pak [zde](#).

Historické fotografie od Barrandovských skal

Ti, kdo se zúčastnili 22. 2. 2014 našeho výletu k Barrandovským skalám (nebo se o toto místo zajímají) si mohou současný stav těchto míst porovnat s historickými fotografiemi. Většina z nich byla pořízena v okolí plaveckého bazénu navrženého Ing. Václavem Kolátorem (1930), který přestal být používán v roce 1955 a dnes je už zpustlý – viz [zde](#).

Literární okno

Leonid Jengibarov a jeho povídka o jabloni

V roce 1964 se v Praze konala mezinárodní soutěž klaunů, v níž zvítězil rusko-arménský mladík Leonid Jengibarov (po arménsku Jengibarjan) a získal si velkou oblibu – jak pro své umění klauna, mima a akrobata, tak pro bezprostřední a férovou povahu. Potěšení bylo na obou stranách, protože Čechy byly tehdy pro naše východní sousedy zemí svobody a už jen tím budily velké sympatie. Leonid Jengibarov měl tak rád Prahu, že se o ní vyjadřoval ve vášnivých básnických obrazech a při pohledu na ni prý musel uklidňovat své srdce dotekem ruky, jinak by vykřikl a rozplakal se. Zároveň těšil své nové přátele svým smyslem pro humor a přední čeští umělci na něj ještě dlouho s láskou vzpomínali a psali o něm – např. Ondřej Suchý v knížce „Exkurze do království grotesky“, Karel Höger ve svých pamětech nebo Jiří Štaidl v písni „Klaun z Jerevanu“.

Na jednom ze zájezdů pořádaných Ing. Miroslavem Treybalem jsme navštívili kulturní minicentrum Nostalgická myš v Šemánovicích, tehdy čerstvě otevřené, setkali se tam s Ondřejem Suchým a mohli s ním i osobně mluvit. Zeptala jsem se ho při té příležitosti na filmy, kde Leonid Jengibarov hrál (jestli je možné je někde vidět), a velice jsem ho tím překvapila. Nemohl uvěřit tomu, že někdo z mojí generace vůbec tuto osobnost ještě zná, a měl z toho velkou radost. Já na to: „Přece jste o něm psal a my jsme to četli. A četli jsme s bráchou i tu knížku, co o něm vyšla v Rusku a dá se půjčit v Národní knihovně... Jasně, že jsme o ní věděli, vždyť jste ji v té svojí citoval...“ a měli jsme z toho legraci, jak se díváme jeden druhému. Vyprávěla jsem i svou vzpomínku z dětských let, kdy jsem v televizi viděla klauna se švihadlem, jak přes něj skákal, a zlý principál mu to nepřál. Klaun měl nakonec jen krátký provázek a skákal ve dřepu a pak ještě kratší a i s tím si poradil. Lehl si na zem a šikovně se vlnil, jako housenka, takže si užíval hry se švihadlem dál a na principála pěkně vyvrál. A byl to právě on, kdo si říkal „pražský kluk Leonid“ a kdo by se byl do Čech moc rád vracel, jenže po roce 1968 už to neměl dovoleno. A v roce 1972 zemřel v 37 letech na infarkt... S českou výtvarnicí Jarmilou Halámkovou (která už také nežije – zahynula při autonehodě) měl dceru Barboru a jeho vnuk Petr Popper (nar. 1984), keramik, se naučil jezdit na jednokolce, žonglovat... zkrátka chce jít ve stopách slavného dědečka, ale po svém.

Ve dne obyčejná jabloň, po setmění baletka, foto -ah-

Pražská Viola uvedla v osmdesátých letech pásmo z poetických minipovídek, jejichž autorem byl právě Leonid Jengibarov. Vyšly v roce 1984 v Lyře Pragensis v „kolibří“ knížce **„Země Fantazie“** (v překladu Cyrila Polácha). Pásmo jsem viděla, knížku mám doma a mám ji moc ráda – zvláště kapitolu „Jabloň“, na kterou si na jaře vždycky vzpomenu:

Když budete chvíli stát pod sloupovím Velkého divadla, přibližně v osm večer, půl hodiny před tím, než vyjde Plisecká, a potom půjdete po Gorkého ulici k Puškinovu pomníku, pustíte se po bulvárech k Trubné, delikátně přehlížejíce milence, a po cihlových alejích parků, obalených měkkou jarní zelení, dojdete do Mariánského háje a pak za železničním mostem tam, kde nedávno stály staré domky, můžete za večerního soumraku spatřit sněhobílou jabloň-tanečnici v běloskvoucí taneční sukénce, samotnou mezi plevelem šilejícím láskou a věrností, a uslyšet ovaci nadšeného elektrického vlaku.

Někteří mi řeknou: "K čemu je ta dlouhá cesta, když si můžete vzít taxík?" Jistě, můžete, ale pak tam, za mostem, nic nevidíte, protože bude ještě světlo. -ah-

„Hunger Games“, „Válka s mloky“, „Letopisy Narnie“...

... v tomhle výčtu bych mohla pokračovat ještě dlouho, protože naše i světová literatura nabízí podobných titulů spoustu. Mám na mysli takové příběhy ze světa fantazie, v nichž se autoři přiblížili skutečnému životu až podivuhodně výstižně a obsáhli toho víc a přesněji, než kdyby se vztahovali ke skutečným událostem.

Jako knihovnice jsem už před časem zaznamenala knížku „Hunger Games“ od Ameri-

čanky **Suzanne Collins**, ale jen v tom směru, že je často žádaná mezi mládeží. Až na knihovnickém setkání v Katovicích jsem se o ní nedávno dověděla podrobnosti, půjčila si ji a začetla se: „*Když se probouzím, druhá strana postele je chladná. Natahuji prsty směrem k Priminu teplu, ale nahmatám pouze hrubý plátěný povlak matrace. Určitě měla zlé sny a vlezla si k matce. Není divu. Dnes je Den sklizně... Mají tváře přitisknuté k sobě. Matka ve spánku vypadá mladší – pořád unaveně, ale ne zničeně. Primina tvář je svěží jako kapka deště a krásná jako prvosenka, po které dostala jméno. Matka byla kdysi taky velice krásná. Nebo mi to aspoň lidé říkali...*“

Co to je Den sklizně? Co se v rodině stalo, že to maminku tak sebralo? Proč o ní její starší dcera Katniss mluví tak neosobně? A čeho se ona sama bojí? To všechno jsem věděla z vyprávění už předem a musím říct, že mě to od čtení spíš zrazovalo, než abych se do něj chtěla dát. To, co šestnáctileté Katniss a lidem kolem ní hrozí, je totiž něco obzvlášť strašlivého. Nemám tyhle náměty ráda – daleko radši čtu o něčem, z čeho může mít člověk radost. I toho je ale v knížce „Hunger Games“ opravdu pozhnaně, takže se to vyvažuje. A co hlavně: ačkoliv se děj odehrává v daleké budoucnosti, je aktuální právě dnes. Je o

Prvosenka (primulka), spjatá se jménem malé Prim. Foto -ah-

tom, co se v jiné podobě kdysi dělo a ještě pořád děje i kolem nás a co nás nutí k přemýšlení, jak by bylo možné si poradit. Jde tu o obžalobu totalitních systémů a zároveň i konzumního životního stylu... o porovnání krutých násilných metod s neméně problematickou smířlivostí... o varování před spoustou různých nebezpečí, která provázejí lidstvo po celé jeho dějiny.

Naštěstí má čtenář od začátku až do konce příležitost obdivovat dobré lidské vlastnosti, které dokážou přetrvat i v těch nejtěžších podmínkách a dávají naději, že budou mít v příběhu poslední slovo. Je to vlastně to jediné, na co se Katniss a její blízcí spoléhají, protože všechno ostatní je nepříznivé: hlad a nesvoboda chudých, nesmlouvavost a zvrhlé zábavy bohatých, stupňování násilí na všech stranách, těžké rozhodování v situacích, kdy ani jedna volba není tak úplně přijatelná... I když zrada může číhat skoro kdekoli, lidská soudržnost se vždycky nějak prosadí. Děje se to s velkou námahou a ztrátami, protože všichni hrdinové příběhu mají své silné i slabé stránky a často mají docela obyčejnou smůlu. Nijak si neužijí ani chvíle vítězství, protože jim nechybí soucit s poraženými, strach z dalšího vývoje situace, pochybnosti, únava... při čtení jsme svědky věrohodných lidských osudů a máme opravdovou starost, jak to všechno může dopadnout.

Vzácné chvíle klidu jsou pro čtenáře stejně vítané jako pro Katniss. Nabízí je hlavně příroda, která sice také dovede být nebezpečná, ale je srozumitelná a štedrá. Posilují jak její dary, tak vzpomínky na dávné výpravy za poznáním a za potravou:

„... V pozdním létě jsem se právě myla v tůňce, když jsem si kolem sebe všimla vysokých rostlin s listy připomínajícími tvarem hroty šípů. Květy měly tři bílé lístky. Klekla jsem si do vody, prsty jsem zabořila do měkkého bahna a vytáhla jsem plnou hrst kořenů s malými, namodralými hlízami, které sice nevypadají nic moc, ale uvařené nebo upečené jsou stejně dobré jako brambory. Katniss, řekla jsem nahlas. Byla to rostlina, podle jejíhož dávného indiánského označení pojmenovali i mě. Šípatka střelolistá...“

Do tajů přírody zasvětil Katniss tatínek, který později zahynul při důlním neštěstí. Dalo se s ním o všem povídat a ptát se a tahle zkušenost patřila v životě jeho dcery k tomu nejdůležitějšímu. Je to pobídka i pro nás, abychom si dávali pozor a nezapomínali při vši své vytiženosti být dětem nablízku – svým i cizím. Moc to potřebují. Ve svém každodenním životě i ve chvílích, kdy se ponoří do četby nebo se dívají na filmy, v nichž poslední dobou jako by žádný efekt nebyl dost silný a každé další dílo se v tom snaží překonat ta předešlá. Dětem pak nezbyvá než otupit svoji citlivost, případně si ji zachovat a koledovat si o noční můry. Platí to i na „Hunger Games“. Je to příběh určený pro středoškolský věk, ale reklama se vždycky dovede postarat o to, aby čtenářů a diváků bylo co nejvíc, ať jsou starší, nebo mladší. Poklidný děj, poezie, hravost, jemný humor – to všechno patřilo ke knížkám naší generace a je otázka, jak se to všechno má zachovat i pro budoucnost, když nic z toho nijak zvlášť nebaví ani dnešní dospělí, natož děti. Přála bych si, aby se toho nevzdávali aspoň ti, kterým to ještě pořád něco říká. A abychom měli s dětmi hezké vztahy, plné pochopení, tak aby k nám mohly mít důvěru a hledat u nás zázemí. **-ah-**

Paní Lenka Kubelková, skupina No nasdar! a ochotnické divadlo gymnázia

Asi každý, kdo se zajímá o poezii, má první květnové dny spojené s verši Karla Hynka Máchy. To platí i o mně. Líbí se mi číst je v knížce a zrovna tak i poslouchat, ať už v divadle v podání Báry Hrzánové nebo třeba prostřednictvím pana doktora z filmu „Vesničko má středisková“. Jednou jsem se s nimi setkala i v čajovně Inspirace

při vystoupení strakonické hudební skupiny No nasdar! - paní Mgr. Lenka Kubelková, profesorka češtiny a hudební výchovy z gymnázia, si z nás dělala legraci a předříkávala nám je tak, abychom si mohli prověřit svoji paměť a doplňovat, co se nám vybaví. Nikomu takové „zkoušení“ nevadilo a zvláště ne mně, protože si jako knihovnice všech podobných snah o nenásilnou popularizaci klasické literatury vážím.

Když jsem před několika lety pracovala na pobočce Mír a paní Kubelková byla mojí čtenářkou, často jsme jedna druhé radily, co by tak koho mohlo zaujmout, aby poklady skryté v knížkách vyšly najevo. Když balady, tak z Erbenovy Kytice a pro zpestření i z té semaforové od Jiřího Suchého... když úvahy, tak by se mohly líbit ty vtipné od Roberta Fulghuma... když něco podobně humorného třeba o zvířatech, pak Gerald Durrell... když parodie, tak taková, kterou si autor napsal na svůj vlastní text („Drahý můj“ od Jiřího Grossmana)... atd. atd. I ve slunných dnech, kdy ostatní obyvatelé sídliště mířili na Podskalí, paní Kubelková si odnášela plnou tašku čtiva. K tomu všemu začala ve volném čase vymýšlet písničky pro svou hudební skupinu. Pokud někomu z vás název No nasdar! nic neříká, můžu prozradit jeho význam (Normálně nadšené sdružení amatérů) a hlavně doporučit všechna tři cedéčka, z nichž dvě jsou k půjčení v hudebním oddělení ŠK.

Kapela No nasdar! při vystoupení v ŠK, foto archiv skupiny

Ráda na všechny koncerty vzpomínám, protože byly hezké a vždycky tam vládla příjemná atmosféra. Za co jsem ale paní Kubelkové vděčná vůbec nejvíc, to jsou studentská divadelní představení, k nimž napsala scénáře a která v režii pana profesora Mgr. Františka Kosa mistrovsky sehráli členové souboru DOGA (Dobrovolného ochotnického gymnaziálního ansámblu). Viděla jsem tři: „Lesní panna a Toman“, „Amo et Amor aneb Co jsme ve škole nebrali!?!“, a „U nás aneb Sejdeme se na hřbitově“. Od té doby každý rok číhám, co bude dalšího, a tentokrát se dočkám, protože pátek 20. 6. bude dnem premiéry další hry. **-ah-**

Deštivá

*Keř spolkl hejno vrabců
a ztlumil jejich křik,
pár pestrých konfet smíchu
zachytil ve větvích,
válí se vlny ticha
u domů ospalých,*

*jen lampa hluše vzdychá
svou píseň zemřelých.*

*Tu svěží dráčky deště
si chytily můj dech
a sevrou ho jak kleště,
jak brokát na oknech,*

*o parapety klepou
svou eskapádu dob
a rytmy se jim pletou,
jak klepou o překot.*

*Pak v kalužinách výskne,
když do zrcadel pad*

*ten chomáč zlatých jisker,
ten slunce vodopád.
To praskly stehy mraku,
když ze zoufalství vzlyk,
že dává sbohem zmatku
svých rytmů nebeských.*

Lenka Kubelková

Listovka

Zapomenuté kouty Strakonicka - Hrádek u Bělčic

V dodnes oblíbené knížce bělčického rodáka Ladislava Stehlíka „Země zamyšlená“ se píše o mnoha zajímavých místech jižních Čech a jednotlivé kapitoly jsou doprovázeny autorovými vlastními kresbami. Je z nich cítit krásný vztah k naší krajině a čtenář má při listování knihou chuť se do všech možných známých i zapomenutých koutů vypravit a také se jimi potěšit. Nebo také zjistit, že už je tam všechno jinak - často i k horšímu. Někoho to zamrzí, někoho otráví, někdo se zároveň začne zajímat o to, jak přírodní a historické památky co nejlépe chránit.

Od Hrádku u Bělčic, foto -ah-

Chtěli bychom dát v našem časopisu prostor pro fotografie a vyprávění těch, kdo mají svá oblíbená místa a chtějí se o ně podělit. Mohou být všeobecně obdivovaná a hojně navštěvovaná, ale ještě zajímavější by byly příspěvky o těch skrytých, nenápadných a pozapomenutých. Vzhledem k tomu, že mezi čtenáři Kompostu by se těžko našel nějaký vandal, nemusíme se bát taková místa zveřejnit a upozornit na ně. Pro začátek jsme vybrali skalku nad rybníkem Hrádek, protože se nachází právě u Bělčic a připomíná

toulky pana Stehlíka. Není tam už tak hezky, jako dříve, protože původní bohatá květena (kterou si ještě pamatuju) už skoro úplně ustoupila jednotvárnému porostu travin – ale stromy tam pořád ještě jsou, voní a v jejich korunách zpívají ptáci. **-ah-**

S baterkou za žábami

Kdyby vám někdo vykládal, že u Nebřehovic nebo u Řepice letos na jaře strašily bludičky, klidně si mu věřte... moje verze je ale střízlivější – můj muž Vilda tam denně s baterkou hledal a přenášel migrující ropuchy ze silnice do bezpečí. Někdy sám, někdy se mnou. Hlavním působištěm Honzy Juráše a ostatních dobrovolníků totiž bylo letos „žaboviště“ na Volyňské - a právě to nám dovolilo soustředit se na jiné lokality, kde nestojí za to stavět zástěny, ale i tak je žádoucí tam transfer provádět. Ropuchy jsou pomalé a váhavé, a tak i na málo frekventovaných cestách se musí s autem hodně opatrně kličkovat, aby zůstala aspoň většina bez úhony. Takhle se ale chovají jen někteří řidiči, zatímco ostatním je to jedno. Nebo si malých a ne-nápadných tvorů ve tmě ani nevšimnou.

Loni jsem napsala článek o tom, jak jsme nestíhali jezdit za žábami na kole a museli jsme si vypomáhat autem – viz [Kompost č. 5/2013](#) str. 16. Letos to bylo naopak, protože jsme používali polní cestu z Šumavské směrem ke Kapsově Lhotě a dařilo se nám tedy přijíždět „kolmo“. A stejně tak v případě, že jsme mířili k Řepici. Na některých úsecích jsme pak chodili pěšky, na jiných, delších, jsme popojížděli. Vilda většinou přejížděl prostor před sebou světlem baterky, zatímco mým úkolem bylo samotné přenášení. Ve dvou to jde dobře, protože si můžeme navzájem podržet kolo a ušetříme čas. Pátrali jsme také v příkopech podél cest.

Nejhezčí byl kromě lovu pohled na hvězdy, který nebyl rušený městskými světly, a na postupně ubývající a pak zase přibývající měsíc. Rádi jsme také poslouchali spokojené kňourání ropuch a tlumené brumlání skokanů hnědých. Jeden zážitek, z Řepice, byl ale hodně ošklivý a nejradši bychom na něj úplně zapomněli. Když jsme přijeli první den k velkému sadu na kraji vsi, viděli jsme místo košatých ovocných stromů jen řady neuvěřitelně zmasakrovaných pahýlů. Na něco takového je strašný pohled i v případě, že jde o jednotlivce, natož v takovémhle množství. Nedovedeme pochopit, jak se mohl takový „trend“ vůbec započít, nehledě k tomu, jak rychle se všude ujal. Jeden napodobuje druhého a pokládá to za výborný nápad, když vezme stromu celou korunu a nechá ho, aby se dusil a strádal nedostatkem výživy.

Ale zpět k rozmnožovacímu tahu žab. Letos už je skončený, ale pokud by se chtěl někdo v příštích letech v blízkosti své obce přidat, může podobně jako my vyrazit těsně po soumraku k rybníku nebo mokřadu, ke kterému se ropuchy stahují. Pokud se obojživelníků štítí, může mít rukavice a kbelík nebo může ropuchy opatrně nabírat nějakou lopatkou. My s Vildou sbíráme rukama a nikdy se nám nestalo, že by na nás žáby vypustily svůj jed a že by to bylo nějak nepříjemné. Zkrátka milou ropuchu podebereme zespodu, ona se zavrtí, usadí, občas se ozve, ale nezní to nijak vyplašeně. Nechá se odnést na druhou stranu a položit do trávy. Samečkové se chytají za prsty a pak se zase pustí a jdou si po svých.

Jak už jsme psali v minulých číslech, k transferu je potřeba povolení od Krajského úřadu, protože manipulace s chráněnými tvory je mimo zákon a při jeho vyhlášení se nerozlišilo, co je dotyčným živočichům ke škodě, a co k prospěchu. Je to paradoxní, protože jejich přejetí autem nijak postihováno není, ale takhle to zkrátka je. Napsat si o výjimku není zas tak velká práce, a pokud má někdo pomocníky, stačí jim jedno povolení všem dohromady.

I přesto, že místa silnějšího tahu žab lze odhadnout podle mapy, uvítali bychom hlášení od všech, kdo si zapamatovali konkrétní lokality. Budeme-li je mít potvrzené, bude to jistější. Zrovna tak budeme rádi, ozvou-li se nám další skupinky, které se do transferu zapojí. **-ah-**

Foto -vh-

Jedlý Kompost

Saláty

S blížícím se létem se i předposlední kurz zdravého vegetariánského vaření věnoval odlehčené stravě v podobě převážně zeleninových salátů. Zabývali jsme se také ochranným potenciálem pravidelné konzumace čerstvé zeleniny a ovoce, což je jeden z pilířů racionální stravy. Společně s těmito potravinami přijímáme velké množství antioxidantů a fytochemikálií, které jsou stěžejní v prevenci civilizačních chorob. Další výhodou této skupiny potravin je

zásadovnost, nízká energetická hodnota, vysoký obsah vlákniny, vitaminů, minerálů a s tím související posilování imunitního systému a zvyšování celkové odolnosti organismu.

Mrkvový salát „životabudič“ s pomerančovou zálivkou

Ingredience: mrkve, jablka, avokádo, pomeranč, kukuřičný (nebo podobný) sirup, zázvor, balzamikový ocet, olivový olej

Postup přípravy: Asi 4 mrkve a 2 jablka nastrouháme na drobnějším struhadle, avokádo rozmačkáme vidličkou a přimícháme. Zálivku vytvoříme ze 100 ml čerstvé pomerančové šťávy, do které přidáme kukuřičný sirup, balzamikový ocet, olivový olej (od každého 2 polévkové lžíce) a nastrouhaný zázvor dle chuti.

Bulgurový salát s domácí sojanézou

Ingredience: bulgur (alternativně drobné celozrnné těstoviny), čerstvý nebo mražený hrášek, brokolice, různobarevné papriky, jiná zelenina nebo luštěniny dle chuti, domácí sojanéza (viz dále), sladká paprika, sůl

Postup přípravy: Bulgur uvaříme dle návodu (na 500 g bulguru cca 1,5 l osolené vody, vaříme 12 minut do vyvaření vody). Brokolici pokrájíme na malé kousky a vaříme cca 5 minut v malém množství osolené vody. Přidáme čerstvý nebo rozmražený hrášek, pokrájené papriky, případně jiné luštěniny nebo zeleninu dle chuti. Po zchladnutí přimícháme domácí sojanézu, osolíme a dochutíme sladkou paprikou.

Domácí sojanéza

Ingredience: sójové mléko vícetučné (200 ml), hladká plnotučná sójová mouka (3 lžíce), rostlinný olej (100 ml), plnotučná hořčice (2 lžíčky), citrónová šťáva (2 lžíčky), přírodní cukr (lžička), sůl (1/2 lžičky)

Postup přípravy: V sójovém mléce dobře rozmícháme sójovou mouku a necháme přejít varem. Přidáme hořčici, cukr, sůl a necháme alespoň částečně zchladnout. Mléko vysrážíme citrónovou šťávou a za postupného přidávání oleje mixujeme. Před použitím necháme dobře vychladnout.

Základní zálivka listových salátů

Ingredience: umeocet (lžíce), přírodní cukr (lžíce), olivový olej (1-2 lžíce), citrónová šťáva (lžíce), stroužek utřeného česneku

Postup přípravy: Všechny ingredience smícháme a necháme dobře rozpustit cukr. Vynecháním oleje a naředěním vodou nám vznikne zálivka pro ostatní zeleninové saláty (např. okurkový). -jj-

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková, Vilém Hrdlička, Iveta Holubová, Eva Legátová, Lenka Vamberová, František Langmajer, Ivana Bůbalová, Lenka Kubelková

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Alena Hrdličková

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2014

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Inf. centrum NO a EU, Husova 380

Po - Čt: 7:30 - 16:00, Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Mgr. Alena Hrdličková -ah-

Pobočka ŠK Za Parkem, Husova 380

Po a Čt: 13:00 - 18:00, St: 8:00 - 12:00 (otevírací doba půjčovny pro děti a dospělé)

tel.: 380 422 720

E-mail: alena.hrdlickova@knih-st.cz

Ing. Vilém Hrdlička -vh-

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

